

guardiam ab ipso impositum acceperit, sed ob hanc rationem, quod cum in domo non sit pecunia, non indigeat domus salvaguardia. Commissarius Caesareus, qui etiam ab ipso in domo fuit constitutus, iam est mortuus hic in domo vestrae celsitudinis, cui dabat quavis die unum florenum pro mensa, et quidem ex pecunia vestrae celsitudinis.

Quia vero accepta est salvaguardia e domo a comite Kollonics, timeo ne insuper aliqua ab eodem domui violentia inferatur, cum enim acceperit etiam illa tegumenta, quae vestra celsitudo adhibebat pro lecto et alia ut nuper insinuavi, minutiora, timeo ne aliqua die rapiat carpitas sedes et aliam domesticam supellectilem, licet in hac materia dominus Maholani instructionem mihi dederit, quod plures rapinas iam non tentabit. Habeo interea ex relatione doctoris Khien, quod clamidem unam magni pretii vestrae celsitudinis praesentaverit generali a Starenberg, pro dono, is vero accipere recusavit, et eidem illam remisit. His maneo etc.³¹

TUSOR PÉTER

Ismeretlen könyvjegyzék a 18. század elejéről. A Magyarország 1750 előtti könyvkultúrájának felkutatására vállalkozó munkaközösség 1991-ben rendezte sajtó alá az *Erdélyi Könyvesházak* című sorozat első két kötetét, amelyekben az erdélyi katolikus, református és unitárius intézményi könyvtárak jegyzékeit közölték.¹ 1994-ben az addig ismert, magánkönyvtárakról készült jegyzékeket rendezték sajtó alá,² 2004-ben pedig az erdélyi szász források láttak napvilágot.³ A sajtó alá rendezők e kötetek megjelenése után sem tekintették befejezettnek a kutatást, tovább gyűjtötték az adatokat, így 2018-ban napvilágot látott az V. kötet is,⁴ és a gyűjtés tovább folytatódik.

A nagyobb tételszámot tartalmazó könyvjegyzékek levéltárakból kerülnek elő, a rövidebb listák nagy része nyomtatott könyvek előzék- és hátvédlapjairól.

A 2018-as évben a Nagyenyedi Bethlen-Kollégium könyvtárában vettük számba néhány 16. századi európai protestáns teológus, ún. reformátor munkáit. E kutatás során került kezünkbe az a Luther-kötet, amelynek hátsó oldalára 15 tételből álló könyvlistát jegyeztek fel. A továbbiakban ezt a listát kívánjuk közzélni, a tételeket feloldani, illetve meghatározni az egykori tulajdonos teológiai profilját.

³¹ Készült az MTA-PPKE Fraknoi Vilmos Római Történeti Kutatócsoportban.

* A kutatást az Emberi Erőforrások Minisztériumának Szegedi Kis István Ösztöndíjprogramja támogatta.

¹ JAKÓ Klára, *Erdélyi könyvesházak I, Az első kolozsvári egyetemi könyvtár története és állományának rekonstrukciója (1579–1604)*, Szeged, Scriptorum, 1991; *Erdélyi könyvesházak II, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyenyed, Szászváros, Székelyudvarhely*, Jakó Zsigmond anyaggyűjtésének felhasználásával sajtó alá rend. Monok István, Németh Noémi, Tonk Sándor, Szeged, Scriptorum, 1991. (A továbbiakban: Adattár 16/2.)

² *Erdélyi könyvesházak III, 1563–1757, A Bethlen-család és környezete, Az Apafi-család és környezete, A Teleki-család és környezete, Vegyes források*, sajtó alá rend. Monok István, Németh Noémi, Varga András, Szeged, Scriptorum, 1994 [1995]. (A továbbiakban: Adattár 16/3.)

³ *Erdélyi könyvesházak IV/1-2, Bibliotheken in Siebenbürgen IV/1-2, Lesestoffe der siebenbürger Sachsen 1575–1750, Bistriz, Hermannstadt, Kronstadt, Schäßburg, Kleinere Orte*, Hrsg. von István Monok, Péter Ötvös, Attila Verók, Bp., Scriptorum, 2004.

⁴ *Erdélyi könyvesházak V, 1541–1782, Vegyes források*, szerk. Bíró Gyöngyi, Monok István, Verók Attila, Bp., MTA Könyvtár és Információs Központ, 2018. (A továbbiakban: Adattár 16/5.)

A hordozó kötet

A Luther Márton összes műveit tartalmazó könyvsorozat VI. kötete 1556-ban jelent meg Wittenbergben Peter Seitz örökösének a nyomdájában.⁵ A szóban forgó példány csonka, az első 28 számozatlan, illetve a további 83 számozott fólió hiányzik belőle. Ezeket a bekötés után szakították ki.

Kötetünk már a megjelenés évében gazdára lelt, ugyanis a mives reneszánsz kötéstáblára préselt tulajdonosjegy (CASPAR R. SYLVI[US] / 1556) tanúsága szerint 1556-ban köttette bizonyos Casparus R. Sylvius. A kötet első tábláját Luther, a hátsót Melanchthon portréja díszíti. Luther arcképe alatt az IN SILENCIO[!] ET SPE ERIT FORTITUDO VESTRA, a Melanchthoné alatt pedig a SI DEUS PRO NOBIS QUIS CONTRA NOS (Róm 8,31) jelmondat olvasható.

1556-ban két Sylvius (Erdődi) Gáspár iratkozott be a wittenbergi egyetemre, illetve a Coetus Hungaricusba. Március 11-én az idősebb (*Caspar Sylvius Pannonius*), aki hazatérése után egyetlen alkalommal tűnik fel, éspedig az 1569-es váradi hitvitán, ahol valószínűleg fejedelmi hivatalnokként vett részt.⁶ Október 25-én pedig az ifjabb (*Caspar Sylvius junior Hungarus*), aki 1555-ben ecsedi Báthori György titkáráként és Drágfy György nevelőjeként kapott nemesi címet. 1571-ben tűnik fel ismét, immár erdődi lelkipásztorként.⁷

A kötet első táblájának belső részén – íráskép alapján – 16. századra keltezhető bejegyzés olvasható: *Bwdös hordott Orvoslany: [...ü]sd ki fenekit, ves Aratas elott kazált zenatt bele, tölczj vizet rá, álljon egj hétig rajta, cz[...].allja le az fenekit jó lézen.*

A következő ismert tulajdonos bizonyos Árkosi Benedek, aki 1607-ben vásárolta (*Ex libris Benedictj Arkosi, Siculj Anno 1607*). A 17. század derekán három Árkosi Benedek nevű értelmiségi is működött Erdélyben, ám sem Árkosi Gelei Benedek (mh. 1661), sem Árkosi Tegző Benedek (sz. 1630 k.) unitárius, sem Árkosi Benedek (1614 k. – 1651 után) református tanár nem élt még 1607-ben.⁸

A következő tulajdonos bizonyos Michael Ruffinus Schellembert[kensis], aki egy forintért vásárolta 1648-ban (*Emptus f. 1 Anno Dominj nostrj Jesu Christj 1648*). A Ruffinus családnév valószínűleg a Roth latinositása. A 17. században több Michael Roth nevű lelkipásztor, prédikátor és oskolamester szolgált az erdélyi szász gyülekezetekben, ám Ernst Wagner adattára egyiküket sem köti Sellenberkhez. Azok között kell tehát keresnünk, akiknek az említett adattár nem ismeri a születési helyét. Így egyedül az a Michael Roth jöhet szóba, akit 1631-ben ordináltak dolmányi prédikátorként,⁹ ám további sorsa ismeretlen.

A könyvben 16–17. századi latin és német nyelvű, tartalmi vonatkozású széljegyzeteket találni. A hátsó táblán a *Definitio circumcissionis* kezdetű, 17. században lejegyzett latin nyelvű szöveg, illetve további, tartalmi vonatkozású bejegyzés olvasható.

A kötet sorsát hozzávetőlegesen kétszáz esztendeig homály fedi, 1882-ben Zajzon Ferenc (1820–1892. június 17.) kovásznai (1845–1849) és kézdivásárhelyi (1849–1854) segéd-, székelykeresztúri (1854–1855) és székelyudvarhelyi (1855–1892) választott lelkésze volt,¹⁰ valószínűleg ő ajándékozta a Bethlen-kollégium könyvtárának.

⁵ LUTHER, Martin, *Tomus sextus omnium operum*, Witebergae 1556. – VD16 L 3423. Jelzete a Nagyenyedi Bethlen-Kollégium könyvtárában: Th 3316/II.

⁶ SZABÓ András, *Coetus Hungaricus*, Bp., Balassi, 2017, 223.

⁷ *Uo.*, 223.

⁸ ZOVÁNYI Jenő, *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*, Bp., A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, 1977, 32.

⁹ WAGNER, Ernst, *Die Pfarrer und Lehrer der Evangelischen Kirche A. B. in Siebenbürgen*, I, Köln, Weinmar, Wien, Böhlau Verlag, 1998, 266.

¹⁰ TÓTH Levente, *A Székelyudvarhelyi Református Egyházmegye lelkészei és tanítói*. Kézirat.

A könyvjegyzékről

A könyvjegyzéket a nyomtatvány utolsó, 741. főlíójának nyomtatott szöveget nem hordozó versó-jára írták, tizenöt tételt tartalmaz. Címe csak töredékesen olvasható: [...]rit meos Commentarios in S[cripturam] Sa[c]ram hic ...nios.

Lejegyzőjének személyét nem ismerjük. A jegyzékben szereplő művek közül a legkésőbbinek az első kiadása 1678-ban látott napvilágot, így mindenképpen azt követően vetették papírra. Írás-kép alapján a 17–18. század fordulójára keltezhetjük. Az időrendben legközelebb eső ismert tulaj-donos, Michael Roth kézírása más, így őt kizárhatjuk a sorból.

A tizenöt kötet összesen 23 nyomtatványt tartalmaz. A VD16, VD17, GLN, USTC és Worldcat adatbázisok segítségével mindenik tételt sikerült feloldanunk.

Az első tizenkét kötet kizárólag írásmagyarázati munkákat foglal magába, szám szerint 18-at. A jegyzék a bibliai könyvek kanonikus sorrendjében tünteti fel azok magyarázatát. Az Ószövetség 39 könyve közül kilencnek a kommentárja volt meg a gyűjteményben, Mózes első, illetve a Zsoltá-rok könyvéhez két-két magyarázat is volt a tékában. Az ismeretlen lejegyző a 27 újszövetségi könyv közül 13-nak a magyarázatát birtokolta, ezen kívül két teljes újszövetségi kommentárt, Eras-musét és Johann Piscatorét.

A szerzők skálája is meglehetősen változatos. Legkorábbi közülük a reformációtól magát füg-getlenítő humanista, Erasmus Újszövetség-magyarázata (6. tétel). A lutheránus teológusokat Luther Genezishez (1. tétel), illetve Johann Brenz János evangéliumához írott magyarázata (12. tétel) kép-viseli a gyűjteményben, a kommentárok döntő többsége viszont svájci teológusok munkája: A züri-chiek közül Bullinger Apostolok cselekedeteihez (8. tétel), Rudolf Gwalther Márk evangéliumához (7b. tétel), Pál Rómabeliekhez, Korintusiakhoz, és Galatákhöz írott leveleinek (9. tétel), illetve Pi-etto Martyre Vermigli Genezishez és a Bírák könyvék írott magyarázatát (2a, 2c. tétel) olvasta. A berni Wolphgang Musculus Máté-kommentárja mellett (7a. tétel) ott volt a bibliotékában Kálvin-nak az Ézsaiás könyvéhez írott magyarázata (4. tétel), illetve a szintén Genfhez köthető Kálvin-ta-nítvány, Nicolas des Gallars Mózes második könyvét tárgyaló műve (2b. tétel) is.

Az említett szerzők művei jelen vannak a kora-újkorai erdélyi nyilvános-, illetve magánkönyvtá-rakban. Des Gallars kivételével talán mindenikük ott van az Erdélyben leggyakrabban olvasott 16. századi teológusok sorában, ám des Gallars munkái sem számítanak ritkaságnak a hazai gyűjtemé-nyekben.

A 16–17. század fordulójának szerzői közül Johann Piscator herborni professzornak a teljes Újszövetséghez (5. tétel), illetve négy páli (1, 2Tim, Tit, Fil) és a Zsidókhöz írott levélhez írott magyarázata (10. tétel), valamint a Németalföldön működő angol puritánus teológus, William Ames zsoltárkommentárja (11. tétel) volt ott a gyűjteményben. Mindkét teológus kiterjedt hazai kapcsola-tokkal rendelkezett, műveikkel gyakran találkozni hazai könyvjegyzékekben, illetve történelmi bibliotékák polcain.

A legkésőbbi és legkevésbé ismert szerző Matthew Poole angol puritán teológus, aki a polgári forradalom idején a londoni Szent Pál székesegyház lelkipásztora volt. A nemzetközi szakirodalom egyhangúan „nonkonformista” teológusnak nevezi.¹¹ Jegyzékünkben *Synopsis* című, ötkötetes, a teljes Szentírást végigmagyarázó főművének II. darabja szerepel (3. tétel). Jelen ismereteink szerint a *Synopsis*nak mind az öt kötete a 17–18. század fordulóján ott volt Teleki János (1679), Kaposi Sámuel (1695), Borosnyai János (1698), az Apafi család (1707), illetve az enyedi (1672) és a szé-kelyudvarhelyi (1719) kollégium könyvtárában.¹² E tulajdonosok mindegyike református.

¹¹ LEE, Sidney, *Dictionary of National Biography*, XLVI, New York, London, Macmillan and Co., Smith, Elder & co., 1896, 99–100.

¹² Adattár 16/3, 126, 235, 273, 84; Adattár 16/2, 171, 210.

A jegyzék utolsó három tétele teljesen elüt az előbb bemutatottaktól, két, elsősorban Lengyelországban működő antitrinitárius teológus négy művét foglalja magába. A rövid ideig Erdélyben is működő olasz származású teológus, Fausto Sozzini (1539–1604)¹³ három munkája is szerepel a lajstromban. A *De Iesu Christo servatore* című értekezésnek egy kiadásáról, az 1594-esről tudunk. A műhöz hozzákötötték Sibrandus Lubbertus (1545–1625) franekeri professzor¹⁴ 1611 körül írott cáfolatát is (13. tétel). Sozzininek a Római levél 7. részéhez írott magyarázatát a Jacobus Paleologus ellen írt vitairatával kötötték egybe (14. tétel). A jegyzék utolsó tétele pedig Johann Crell lutheránusból szociniánussá lett rakóvi tanár¹⁵ *De uno Deo Patre* című műve.¹⁶

Fausto Sozzini művei – a ránk maradt könyvjegyzékek szerint – elsősorban unitárius intézményi és magánkönyvtárakban fordultak elő. Egyetlen kivétel a Nagyenyedi Református Kollégium bibliotékája, ahol 1679–1680-ban 16 Sozzini-művet írtak össze.¹⁷ Úgy tűnik, hogy a Lengyelországból a 17. század közepén Erdélybe menekült unitárius értelmiség számos Sozzini-kiadást hozott magával. Erre szép bizonyosság ifj. Joachim Stegmann könyvtárának leltára, amelyben az olasz származású rakóvi teológus 35 műve szerepel.¹⁸

Egyértelmű adatok hiányában a tulajdonos kilétét csak találgathatjuk. Valószínűleg gyakorló lelképásztor volt, aki elsősorban igehirdetői szolgálatához gyűjtött segédanyagot. Ezt a feltételezést erősíti, hogy az írásmagyarázati munkákat a bibliai könyvek sorrendjében jegyezte fel. Legfiatalabb és „legmodernebb” közülük Matthew Poole *Synopsisa*, amely elsősorban református körökben terjedt. A három szociniánus kötet jelenléte viszont inkább unitárius tulajdonosra utal, talán olyanra, aki kapcsolatban állott a Lengyelországból Erdélybe menekült hitsorsosaival.

Az alábbiakban közöljük a könyvjegyzéket és az egyes tételek feloldásait. Feloldáskor *A Kárpát-medence Kora Újkori Könyvtárai* című sorozatot tekintettük mintának: Az első sorban a szerző neve szerepel, zárójelben születési és elhalálozási ideje. A második sorban a nyomtatvány címe, első kiadásának helye és éve, a kötet nagysága, illetve a nyomtatványnak a megfelelő nemzeti (VD16, VD17) vagy regionális (GLN) bibliográfiában, illetve az *Universal Short Title Catalogue*-ban szereplő száma. Utóbbi csak akkor használtuk, hogy ha a megfelelő nemzeti bibliográfia nem elérhető, nem számozott vagy nem találtuk ott meg. A harmadik sorban a mű további kiadásainak helyét, évét, valamint bibliográfiai számát tüntettük fel.

[...]rit meos Commentarios in S[cripturam] Sa[c]ram hic ...nios:

1. Com. Martini Lutheri in Genesi[m] [ez a kötet]
Luther, Martin (1483–1546)
Tomus sextus omnium operum. Witebergae 1556, 2° – VD16 L 3423

¹³ Magyar nyelven legrészletesebb életrajza: REZI Elek, *Emlékezés Socinus Faustusra, az antitrinitárius „vándorteológusra” halálának 400. évfordulóján = Keresztény Magvető 110*, szerk. biz. Szabó Árpád et alii, Kolozsvár, Unitárius Egyház, 2004, 367–377.

¹⁴ Életrajzát lásd: <https://www.deutsche-biographie.de/sfz54514.html>

¹⁵ <https://www.deutsche-biographie.de/sfz8925.html#adbcontent>

¹⁶ Vö. BALÁZS Mihály, *Antitrinitarizmus és millenarizmus Erdélyben = Uő, Hitújítás és egyházalapítás között*, Tanulmányok az erdélyi unitarizmus 16–17. századi történetéről, Kolozsvár, Magyar Unitárius Egyház, 2016, 278–302.

¹⁷ Adattár 16/2, 155–156, 158.

¹⁸ Adattár 16/5, 109–116.

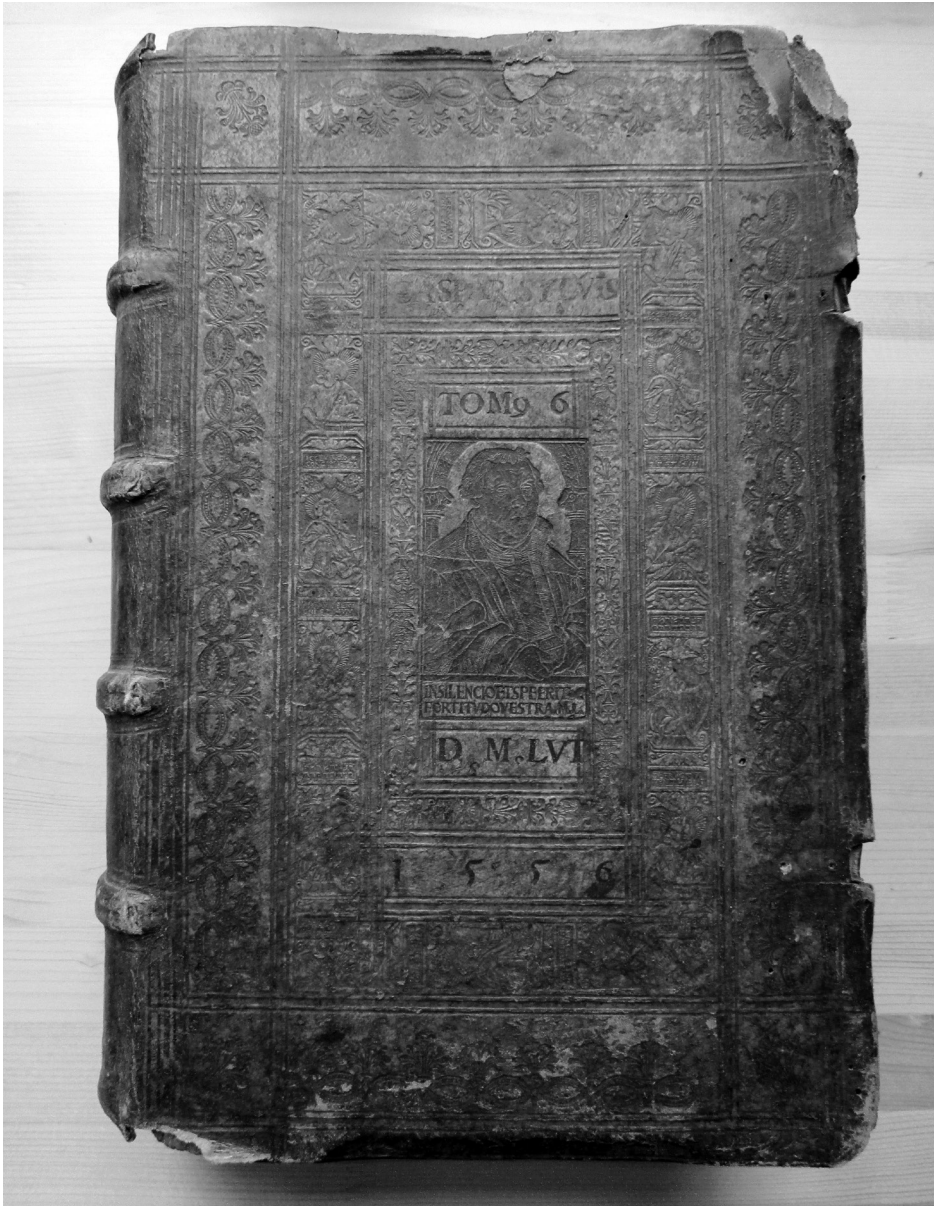
2. Com. Petri Martyris in Gen[esim], ibidem Nicolai Gallasii in Exod[um], ibidem Petri Martyris in Lib. Judicum.
Vermigli, Peter Martyr (1499–1562)
In primum librum Mosis, qui vulgo Genesis dicitur, commentarii, Tiguri 1569, 2° – VD16 B 3002
További kiadásai: Tiguri 1579 – VD16 B 3004, Heidelbergae 1606 –VD17 1:058391R
+
Gallars, Nicolas des (1520 k.–1581)
In Exodum, qui secundus est liber Moisis[!] ... commentarii, Genevae 1560, 2° – GLN-1666
+
Vermigli, Peter Martyr (1499–1562)
In Librum Iudicum commentarii. Tiguri 1561, 2° – VD16 B 3038
További kiadásai: Tiguri 1565 – VD16 B 3039, Tiguri 1571 – VD16 B 3041, Tiguri 1582 – VD16 B 3042, Heidelbergae 1609 – VD17 1:058397M
3. Comm. Matthaei Poli in Job, Psal., Prov., Ecc. et Cant.
Matthew Poole (1624–1679)
Synopsis criticorum aliorumque Scripturae Sacrae interpretum et commentatorum II. Complectens libros Biblicos Jobi, Psalmorum, Proverbiorum, Ecclesiastis, & Cantici canticorum. Francofurti ad Moenum 1678, 2° – VD17 12:121255B
További kiadásai: Utrecht 1684, Francofurti ad Moenum 1694 – VD17 12:121968U
4. Com. Joannis Calvini In Esaia[m] Proph[etam]
Jean Calvin (1509–1564)
Commentarii in Isaiam prophetam. Genevae 1551, 2° – GLN-190
További kiadásai: Genevae 1559 – GLN-416, Genevae 1570 – GLN-826, Genevae 1583 – GLN-1265, 961
5. Piscatoris in N[ovum] Test[amentum]
Johann Piscator (1546–1625)
Commentarii in omnes libros Novi Testamenti. Herbornae 1613, 2° – 39:128754B
További kiadásai: Herbornae 1621 – 23:322406W, Herbornae 1638 – VD17 7:712423E, Herbornae 1658 – VD17 1:050783M
6. Erasmi in N[ovum] Test[amentum]
Desiderius Erasmus (1466–1536)
In Novum Testamentum annotationes. Basileae 1519, 2° – VD16 E 3093
További kiadásai: Basileae 1522 – VD16 E 3094, Basileae 1527 – VD16 E 3096, Basileae 1535 – VD16 E 3097, Basileae 1555 – Vd16 E 3099
7. Com. Mosculi[!] in Matthaeu[m], ibidem Rodolphi Gualtheri Com. in Marcum.
Wolfgang Musculus (1497–1563)
In evang. Matthaicum commentarii tribus tomis digesti. Basileae 1544, 2° – VD16 M 7284
További kiadásai: Basileae 1548 – VD16 ZV 11312, Basileae 1551, 2° – VD16 M 7285, Basileae 1556 – VD16 ZV 11315, Basileae 1562 – VD16 ZV 11316, Basileae 1567 – VD16 M 7286, 1578 – VD16 M 7287, Basileae 1611 – VD17 15:740122U
+
Rudolf Gwalther (1519–1586)
Marcus evangelista... Tiguri 1561, 2° – VD16 M 1046

További kiadásai: Tiguri 1564 – VD16 M 1047, Tiguri 1570 – VD16 M 1048, Tiguri 1577 – VD16 M 1049, Tiguri 1584 – VD16 W 1050

8. Com. Bullingeri in Acta Apost[olorum]
Heinrich Bullinger (1504–1575)
In Acta Apostolorum commentarii. Tiguri 1533, 2° – VD16 B 4951
További kiadásai: Tiguri 1535 – VD16 B 4953, Tiguri 1540 – VD16 B 4955, Tiguri 1549 – VD B 4957, Tiguri 1556 – VD16 B 4959, Tiguri 1583 – VD16 B 4963, Tiguri 1584 – VD16 B 4964

9. Gualtheri Homiliae ad Romanos, ad Corinthios utrasque Epistolas D. Pauli et Galat.
Rudolf Gwalther (1519–1586)
In D. Pauli apostoli epistolam ad Romanos homiliae. Tiguri 1566, 2° – VD16 W 1085
További kiadásai: Tiguri 1572 – VD16 W 1086, Tiguri 1580 – VD16 W 1086, Tiguri 1588 – VD16 W 1086, Tiguri 1590 – VD16 W 1089, Tiguri 1608 – VD17 23:237128F
In priorem D. Pauli ad Corinthios epistolam homiliae. Tiguri 1572, 2° – VD16 W 1102
További kiadásai: Tiguri 1578 – VD16 W 1103, Tiguri 1588 – VD16 W 1104, Heidelbergae 1601 – VD17 12:192771P
In posteriorem D. Pauli apostoli ad Corinthios epistolam homiliae. Tiguri 1572, 2° – VD16 W 1106
További kiadásai: Tiguri 1578 – VD16 W 1107, Tiguri 1588 – VD16 W 1108, Tiguri 1590 – VD16 W 1109, Heidelbergae 1601 – VD17 12:192782C
In D. Pauli apostoli epistolam ad Galatas homiliae LXI. Tiguri 1576, 2° – VD16 W 1082
További kiadásai: Tiguri 1581 – VD16 W 1083, Tiguri 1590 – VD16 W 1084, Heidelbergae 1598 – VD16 ZV 22913, Heidelbergae 1601 – VD17 12:192787R

10. Analysis Logica Piscatoris in Epistolas Prioris et post[erioris] Tim. ad Tit., Philem. et Heb.
Johann Piscator (1546–1625)
Analysis logica quinque postremarum Epistolarum Pauli: videlicet epistolae ad Timotheum prioris. Timotheum posterioris. Titum. Philemonem. Hebraeos. Herbormae 1592, 8° – VD16 B 5162
További kiadásai: Herbormae 1594 – VD16 ZV 1998, Sigenae 1598 – VD16 B 5163, Herbormae 1603 – VD17 15:740579B, Herbormae 1610 – VD17 15:737823S

11. Amesii Com. in o[mn]es Psalmos.
William Ames (1576–1633)
Lectiones in CL Psalmos Davidis. Amstelodami 1635, 4° – USTC 1013340
További kiadásai: Amstelodami 1658
VAGY
Lectiones in omnes Psalmos Davidis. Amstelodami 1635, 8° – USTC 1021034
További kiadásai: London 1647 – USTC 3045753

12. Joh. Brentii Com. In Evang. Johan[nis].
Johannes Brenz (1499–1570)
Evangelion quod inscribitur secundum Joannem ... 154 homiliis explicatum. Francoforti 1551, 2° – VD16 B 7602
További kiadásai: Francoforti 1554 – VD16 B 7603, Francoforti 1559 – VD16 B 7604, 1569, 1570 – 4 változat
VAGY

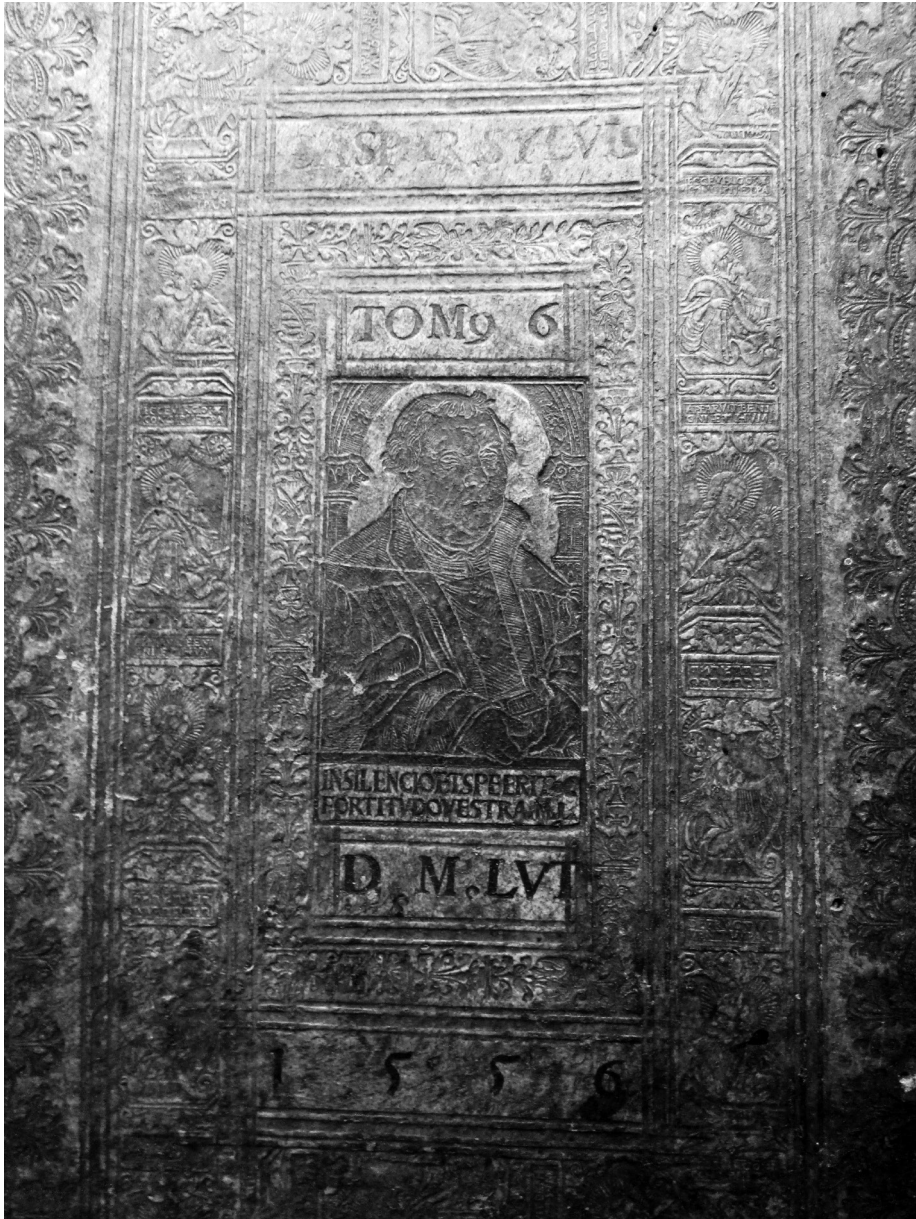
- In D. Iohannis Evangelion ... exegesis.* Hagenoae 1527, 8° – VD16 B 7706
További kiadásai: Hagenoae 1528 – VD16 B 7707, Hagenoae 1529 – VD16 B 7708, Hagenoae 1530 – VD16 B 7709, Hagenoae 1532 – VD16 B 7710, Hagenoae 1534 – VD16 B 7711, Hagenoae 1542 – VD16 B 7712
13. Disputatio Fausti Socini et Coveti et Lubberti De Jesu Christo servatore.
Fausto Sozzini (1539–1604)
De Iesu Christo servatore, hoc est cur & qua ratione Iesus Christus noster servator sit, Fausti Socini Senensis disputatio ... respondens Jacobo Coveto. [Kraków] 1594, 4° – USTC 243012
+
Sibrandus Lubbertus (1555 k.–1625)
De Jesu Christo Servatore, hoc est, cur et qua ratione Iesus Christus noster Servator sit, libri quatuor; contra Faustum Socinum. in Academia Franekerana 1611, 4° – USTC 1010134
További kiadásai: Arnhem 1617 – USTC 1507632
- [14.] [... So]cini Com. in Cap. Rom. 7 et Respon [...] D Jacobu[m] Palaeolog. Pro Racovensib[us]
Fausto Sozzini (1539–1604)
De loco Pauli Apostoli in Epistola ad Rom. Cap. Septimo Prosperi Dysidae cum nobiliss. quodam viro Disputatio. Kraków 1583, 8° – USTC 242452
További kiadásai: Rakoviae 1612
+
Ad Jacobi Palaeologi librum, cui titulus est, defensio verae sententiae de magistratu politico, etc. pro Racoviensibus responsio. Rakoviae 1581, 8° – USTC 240085
További kiadásai: Rakoviae 1627, Irenopoli [Amsterdam] 1656
- [15.] [...] Crellis de uno Deo Patre.
Johann Crell (1590–1633)
De uno Deo Patre libris duo. Racoviae 1631
További kiadásai: Irenopoli [Amsterdam] 1688

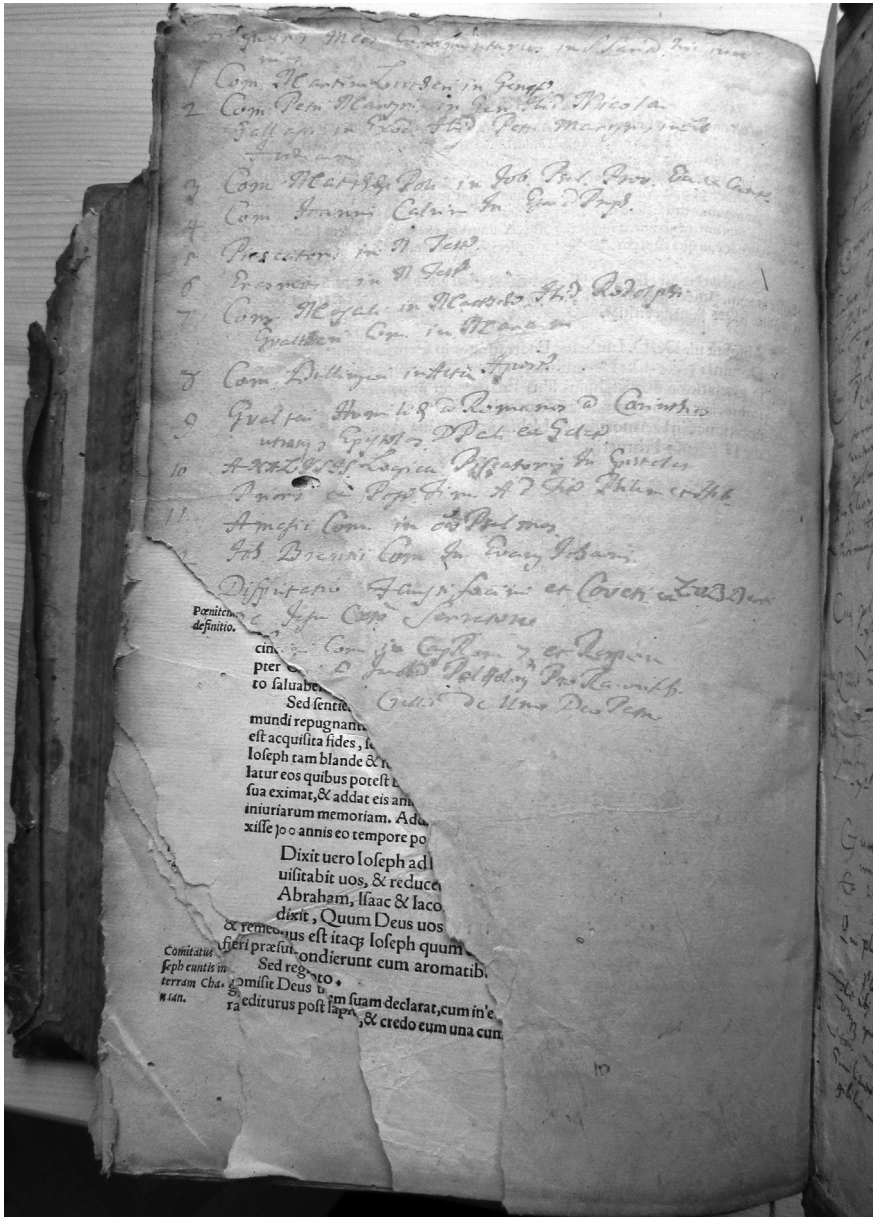

1. ábra: Kötéstábla

2. ábra: Kötéstábla

3. ábra: Könyvjegyzék